

De eerste woorden van deze blog schrijf ik terwijl we als gezin in San Francisco vertoeven. We fietsen door de stad en dat valt tegen. Terwijl mijn oudste kleinzoon ons vooruit snelt, hingen Louise en ik tegen de wel heel steile heuvels omhoog. We vinden de boulevard die redelijk vlak is en bereiken zo de wonderbaarlijke Golden Gatebrug, half verscholen in de langzaam

optrekkende zeedamp. Wat een fantastisch gezicht.

Wellicht heeft inmiddels verbazing jou overvallen: Hè, Amerika? San Francisco? Dat was toch in 2017? Hoorde jij toen ook bij de velen die ons avontuur – van New York en Washington via een aantal Nationale Parken naar San Francisco – via Facebook, WhatsApp of mail volgden?

Voor ons ligt een dik vakantiefotodagboek (wat een woord!). Daarmee herbeleven we de reis. Elke dag herlezen we wat we toen deden, zien we de foto's. Zo komt die onvergetelijke trektocht weer tot leven, dag voor dag. Al meer dan 35 jaar maken we zo'n boek. Louise schrijft, de meeste foto's zijn van mij afkomstig en ik knutsel het boek met de daarvoor beschikbare software in elkaar. Dan naar de fotocentrale en ... genieten.

De tijd vloeit, ze staat nooit stil, iedere dag vervluchtigt. Liselore Gerritsen zong*:

De tijd gaat voorbij met zien en met horen
De tijd gaat voorbij met honger en dorst
De tijd gaat voorbij tussen dood en geboren
Van bloesem naar koren
Gebruikt of vermorst

Maar er zijn ook dagen waarop de tijd lijkt stil te staan. 'Een dag om nooit te vergeten', zeggen we dan. Een dag die je wilt vasthouden, voor altijd in je herinnering woont.

Tijdens onze reis door Amerika heeft de tijd ook minstens één keer stilgestaan. We waren in Monument Valley. Wie ooit de film *Once Upon A Time In The West* heeft

gezien, zal zich de adembenevende beelden voor de geest kunnen halen. Het gebied is ook vandaag nog de woonplaats van Navajo's, nakomelingen van oorspronkelijke inwoners van Amerika. We maakten met z'n zessen een trip in een open, nogal gammele pickup. Een bejaarde, mindervalide Navajo was onze gids.

Dit gebeurde: het is avond, de zon zinkt weg achter de grillige rotsformaties, de lucht kleurt blauwpaars. We dringen steeds verder het onherbergzame gebied binnen en het wordt steeds stiller. De Navajo vertelt veel, stopt regelmatig en roept 'foto, foto'. Dan – als geen andere mensen meer zichtbaar zijn – stappen we allemaal uit. De

Navajo pakt een soort trommel. Hij zingt. Hij zingt met een gebroken stem. We staan met z'n zessen voor hem, ontroerd. In de oneindige stilte van dit rode, grillige landschap klinkt zijn lied. We ervaren tussen de rode rotsen in die uitgestrekte woestijn de vaak pijnlijke geschiedenis die zich hier heeft afgespeeld. Als het lied uit is, klappen we – dankbaar dat hij ons dit bijzondere moment heeft geschonken. Een tijdloos moment. Dat blijkt als ik vraag hem hoe oud het lied is. 'Meer dan zevenhonderd jaar.'

We hebben het vastgelegd op een foto in het dagboek – gestolde tijd. Onze twee kleinzonen zullen het zich hun leven lang herinneren – ook als wij al lang 'uit de tijd zijn'. Maar is het 'gestolde tijd'? Bestaat gestolde tijd wel? Als wij ons iets herinneren uit wat wij 'vervlogen tijden' noemen – onze eerste liefde, de zenuwen voor het schoolexamen, de zingende Navajo – dan wordt de tijd opnieuw gevuld. Het *toen* herbeleven we in het *nu*, de ervaring van het *toen* krijgt zijn betekenis in het licht van ons leven in het *heden*. Zo gaat het nu, zo gaat het met de kleinkinderen later.

De neiging bestaat om ons verleden te koesteren alsof alles wat is geweest zich als een fotografische print in het brein heeft genesteld, zoals dat gebeurt op de harde schijf van de computer. Maar dat is niet zo. Ons geheugen heeft geen betrouwbare agenda. De foto in onze hersens wordt in de loop der tijd steeds opnieuw getouchéerd en als we dus naar een moment uit het verleden kijken dan is dat een verleden dat bijgekleurd is door alles wat zich daarna in ons leven heeft voltrokken.

De neiging bestaat om ons verleden te koesteren alsof alles wat is geweest zich als een fotografische print in het brein heeft genesteld, zoals dat gebeurt op de harde schijf van de computer. Maar dat is niet zo. Ons geheugen heeft geen betrouwbare agenda. De foto in onze hersens wordt in de loop der tijd steeds opnieuw getouchéerd en als we dus naar een moment uit het verleden kijken dan is dat een verleden dat bijgekleurd is door alles wat zich daarna in ons leven heeft voltrokken.

In onze cultuur vindt een aanslag op het geheugen plaats. De tijd is instanttijd geworden. Facebook, Twitter, Instagram zijn prachtige communicatiemiddelen, maar steeds meer worden de risico's daarvan onderkend. Er ontstaat een cultuur van instantbeleving waarin beelden belangrijker kunnen zijn dan feiten; we worden overspoeld door nepfeiten die zekerheid lijken te geven tegen de onzekerheid van ons bestaan.

Ook over de tijd bestaan al veel langer nepfeiten. De tijd vloeit, ja, maar het is niet waar dat de tijd daardoor alle wonden heelt. De tijd baart ook niet altijd rozen. De tijd vloeit en de kwade en goede herinneringen vloeien mee. Zoals een steen in de rivier de stroming kan veranderen, zo kunnen wij wat is geweest door het herinneren een nieuwe plaats in ons leven geven. Juist daardoor gaan ze een leven lang mee.

Zo kan een lied dat 700 jaar geleden klonk en in alle eeuwen daarna in het geheugen van een volk en in de harten van mensen is bijgeslepen, vandaag betekenisvol zijn. Het klonk daar in Monument Valley, we verstonden geen woord, maar dat korte moment ... die man met zijn gebroken, schorre stem en wij bij hem – een eeuwig moment.

- Voor de volledige tekst van het gedicht *De Tijd* van Liselore Gerritsen, klik [hier](#)

Muziek 14. De Italiaan Enrico Morriconi schreef zijn muziek voor de film *Once Upon A Time In The West* voordat de film was opgenomen en gemonteerd. Normaal is dat andersom. Het tempo van de beelden in de film is dus bepaald door de muziek!

- Het hoofdthema in de scene *Harmonica say goodbye*, met prachtige close ups [hier](#)
- Het hoofdthema, maar dan in de concertzaal, vind je [hier](#)
- De verscheurende muziek *Man with a harmonica*, in de concertzaal, vind je [hier](#)

- En wie aan liefde denkt, kan niet om het *Adagietto uit Mahler, symfonie 5* heen. Het past er prima bij. Die breekbare, prachtige, onvergetelijke dirigent Claudio Abbado dirigeert [hier](#). Alleen al daarom is het mooi om te luisteren én te kijken.